

RIBA-ROJA D'EBRE

Nom oficial: Riba-roja d'Ebre, topònim que prové de *riba* i *roja*. *Riba*, definit al diccionari com a “vora d'un riu”, “cinglera”, “marge”, i *Ebre* (riu), de la paraula *iber* (d'on procedeix *Ibèria*, *ibers*), relacionada amb el basc *ibaya*, “riu”, i amb *ibarra*, “vall”, formada per *ib-ar*, “riu de la vall”.

Gentilici: riba-rojà/riba-rogenc, riba-rojana/riba-rogenca.

Varietat lingüística: català occidental.

Blasonament: la vila de Riba-roja d'Ebre té un escut caironat de gules (el gules és el color vermell en heràldica), una creu de Malta acompanyada d'un riu en forma de faixa ondada d'argent abaixada. Per timbre una corona mural de vila (fig. 1). Aquest escut va ser aprovat el 29 de desembre de 1988 i publicat en el DOGC el 3 de febrer de 1989.

Riba-roja també compta amb una bandera oficial; és d'origen heràldic, apaïsada i de proporcions dos d'alt per tres de llarg, vermella, amb una faixa ondulada blanca, d'amplada 1/6 de l'alt de la bandera i col·locada a una distància igual de la part inferior del drap. Al cantó del pal, una creu blanca de Malta, d'alçària 1/2 de la bandera i situada a 1/18 dels extrems de l'angle. Va ser publicat en el DOGC el 9 de desembre de 1992 (fig. 2).

Comarca: Ribera d'Ebre.

Àmbit territorial: Terres de l'Ebre.

Bisbat: Tortosa.

Partit judicial: Falset.

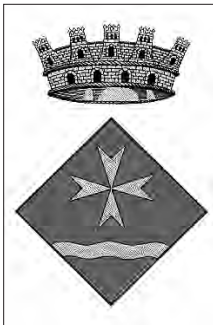

Fig. 1. Escut de Riba-roja

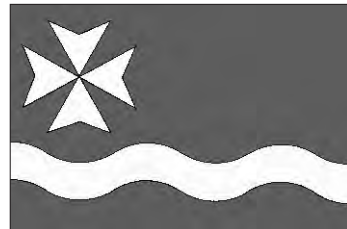

Fig. 2. Bandera de Riba-roja

Fig. 3. Nucli urbà de Riba-roja d'Ebre des dels dipòsits de la Roca de la Campana (2010)

Extensió: 99,14 km², que el converteix en el tercer terme municipal més gran de la comarca de la Ribera d'Ebre, per darrere de Tivissa i Flix.

Densitat de població (2009): 13,47 hab./km².

Altitud: 76 m snm.

Nuclis de població limítrofs: Riba-roja d'Ebre és el municipi que ocupa el sector més nord-occidental de la comarca de la Ribera d'Ebre, a la coneguda com a Ribera Nord i amb el terme municipal repartit entre el marge dret i esquerre del riu Ebre (fig. 3).

Limita al nord amb els termes d'Almatret i Maials, que pertanyen a la comarca del Segrià; a l'est amb els de Maials i de Flix, aquest darrer de la Ribera d'Ebre; a l'oest amb els termes d'Almatret, la Poble de Massaluça (Terra Alta) i Faió, administrativament inclòs a la província de Saragossa; al sud amb els de la Poble de Massaluça, Vilalba dels Arcs i la Fatarella, els tres de la Terra Alta, i només un petit espai amb Ascó (Ribera d'Ebre), als voltants del cim de la Punta de l'Home.

Punts més alts: els principals cims del terme de Riba-roja d'Ebre són, pel sud i a la serra de la Fatarella, la Punta de l'Home, de 551 m, que és la màxima cota municipal i fa de divisòria entre els termes riba-rojà, de la Fatarella i d'Ascó, i que arriba pel nord al terme de Flix fins a pocs metres del cim; també en aquesta zona es troba el cim de les Modorres, de 456 m, los Mollons, de 352 m, que fa de divisòria amb els termes de la Fatarella i Vilalba dels Arcs, la Punta de les Barraques, de 156 m, entre Riba-roja i la Poble, i el cim del Cap de la Costa de la Poble, de 328 m.

Fig. 4. Panoràmica de les sèries i de la Punta del Puntal al fons (2010)

Al nord-oest, a la serra d'Almatret, es troben els cims del Tossal dels Escambrons, de 362 m, a la divisòria amb Faió, lo Fumeral, de 435 m, la Punta dels Escambrons, de 501 m, màxima cota d'aquesta serra, la Punta del Puntal, de 471 m, i el cim de la Punta de Vall d'Ombrenc, de 428 m (fig. 4).

Al nord-est, al marge esquerre de l'Ebre i fent de divisòria amb el terme de Flix hi ha el cim de la Punta de Vall de Sanç, de 285 m, el cim de Nulles, de 344 m, a la confluència entre Riba-roja, Flix i Maials, i enfront del meandre, molt a prop de l'Ebre, es troba la Penya de Valldeporcs, de 160 m.

L'orografia del terme municipal de Riba-roja és, per tant, esquerra i amb apreciables desnivells que van des del cim culminal del municipi (551 m) fins al nivell del pantà de Flix (40 m).

Barrancs: l'Ebre és l'eix vertebrador de la comarca de la Ribera i també del municipi de Riba-roja d'Ebre, com indica el seu nom, i el recorre al llarg de 14 km des de l'entrada pels congosts de Faió i la Pobla de Massaluça fins a la seua sortida cap a Flix; tot el seu recorregut es troba, però, modificat per l'home, de manera que és l'única població catalana que té tot el tram de recorregut de l'Ebre embassat per les preses de Riba-roja primer (al llarg de 5 km) i de Flix després (al llarg de 9 km, en dos dels quals el centre de l'Ebre fa la divisòria amb el terme de Flix).

El terme municipal comprèn també les valls de diversos barrancs que aporten les seues aigües a l'Ebre, que el travessa i passa encaixat entre dues plataformes tabulars calcàries abans d'arribar al nucli de la població, on s'obre.

Els barrancs són molt interessants perquè a les seues fondalades i raconades, que aprofiten la humitat dels corrents discontinus de les pluges, hi creix una vegetació molt característica. Els barrancs també s'han aprofitat com a via de trànsit, tot ubicant-s'hi masos als marges.

Tots aquests barrancs que recorren el municipi són tributaris del riu Ebre, i es poden agrupar segons el marge de l'Ebre pel que recorren i aigües avall. Així, pel marge esquerre, procedents majoritàriament dels vessants de la serra d'Almatret, es troben molts barrancs, com el de la Vall de Bus, molt proper a la divisòria amb Faió, el barranc de Vallmolla, que prové del terme d'Almatret, la Vall Salada, que naix al peu del Fumeral, el barranc de Vallplanes, que naix al sud de la Punta dels Escambrons, i el seu afluent, el barranc de Valldarenyes, que emana del sud de la Punta de Vall d'Ombrenc (o Vall d'Humbrén). Per sota de la presa, desemboca la Vall de Savines i el barranc de Vall de Penes; per sota del pont nou arriba el barranc de Vall d'Ombrenc i, enfront del nucli de la població, el barranc de Maials, el de major recorregut dins del terme riba-rojà (uns 10 km); aquest darrer barranc s'origina a la part més septentrional del municipi en contacte amb els termes d'Almatret i Maials, on s'originen els dos barrancs tributaris principals: el barranc de la Mina (amb el barranc de les Ànimes) i el barranc de les Valls (amb el barranc de la Sària); altres barrancs que també aporten les seues aigües al barranc de Maials són el de Sant Joan, el de Vall de Coscolls, el de les Deveses, el d'Almatret, el de la Sabatera, el de Nulles, la Vall Tornosa i la Vall de Catxap.

Pel marge dret de l'Ebre els barrancs emanen dels vessants septentrionals de la serra de la Fatarella-Berrús; dos dels principals barrancs pel seu llarg recorregut, valors naturals i paisatgístics es troben en aquest marge, encara que el tram riba-rojà és només de 3-5 km. Es tracta del barranc de Barball, amb els seus afluents el barranc dels Anyers, el de les Sogues i molts altres que recorren pels termes de la Pobla de Massaluca i de Vilalba dels Arcs. L'altre gran barranc és el de Sant Francesc, que prové dels voltants del nucli de la Fatarella, i desemboca a l'Ebre a la Vall Morta (fig. 5), on hi arriba com a afluent del barranc del Carboner i molts altres de fatarellencs. A més d'aquests, s'hi troben el barranc dels Valencians, que amb el de Santa Madrona formen el de la Vall de Velles, i el barranc de les Modorres, amb els seus afluents del Racó de Matafosa i el barranc dels Montserrats, provinent de la Punta de l'Home.

Fonts i coves: els materials tous (calcàries lacustres, margues, gresos, guixos i argiles) fan que al terme s'hi originin coves singulars com la del Moreno, situada prop de la via, abans d'arribar al pas a nivell; la de la Mare de Déu, a la banda dreta de l'Ebre, a la partida de Matitxal, que en època de la Guerra Civil serví de refugi (deien que tenia uns 30 m de profunditat i 20 m d'amplada, actualment està molt deteriorada); la de les Bruixes, situada a Vall de Cantres; la de Godato, a les Foradades, on hi podien dormir fins a 50 persones; la de Xopinos, molt gran i situada a la vall que porta el seu nom; la petita de Fanxico, de roca calcària, amb lliseres de guix i argila, situada al barranc dels Ossos, actualment gairebé inexistent per l'erosió dels materials que la formaven; la del Dugo, a Valldarenyes; la gran de la Vall de Viasó,

Fig. 5. Badia de Vall Morta amb les embarcacions del servei de navegació fluvial a la dreta (2010)

molt profunda, d'uns 15 a 20 m; la cova del Piquer, al barranc de la Sabatera; la cova de Pinyol, a les Valls; la cova del Madrilenyo, cap a Santa Madrona; la cova de les Xintes, al barranc de les Modorres; la cova del Canàrio, a la Vallmolla, entre altres.

Tot i que Riba-roja està situada en una zona de clima semiàrid, hi podem trobar unes quantes fonts, que no ragen sempre. Així, a la banda dreta de les Modorres, limitant amb la Fatarella i Flix, hi trobem la del Roquet; prop de l'antic poblat de Berrús hi havia la de Pena Batet; també a la partida de Xopinos podem trobar-ne una altra que està a l'oest de Santa Madrona, a uns 5 km del poble. Sí que raja contínuament la font de l'ermita de Sant Francisco, al barranc del mateix nom, encara que en terme ja fatarellenc.

Localització geogràfica: el terme municipal de Riba-roja d'Ebre es troba bàsicament repartit entre les quadrícules de 10 km de costat del reticle UTM (Universal Transverse Mercator) BF86 (aproximadament del nucli de població i el pantà cap al sud) i BF87 (cap al nord), amb una petita part, entre el nucli de població i l'Ebre en direcció a Flix, a la quadrícula BF96, mentre que l'àrea fluvial de les Sorts i les muntanyes de Valldeporcs i de Nulles pertanyen a la quadrícula BF97. Totes aquestes quadrícules corresponen al fus i zona 31T.

Població (2009): 1.348 habitants.

Moviment demogràfic: el primer fogatjament que dóna els focs de la població és el de 1358, amb 23 focs (famílies); el següent és el del 1553 que xifra amb 60 focs la vila de Riba-roja. El primer any en què podem parlar de nombre

d'habitants és el 1717, amb 191. En poc més de 100 anys la vila experimentà un increment espectacular de la població; les causes d'aquest espectacular augment poden ser les vendes dels béns reials i del comú a particulars que permeté i estimulà la concentració de famílies camperoles a les zones rurals; aquesta concentració es veié incrementada en el recompte de l'any 1857 amb 1.796 persones i el de 1860 amb 1.887 habitants (fig. 6). El 1877 s'aprecia un lleuger descens de la població a causa de les guerres carlines, guerra de Cuba i emigració per males collites i misèria: 1.869 habitants. L'epidèmia de còlera que es donà els anys 1885-1886 féu que es refugiessin a Riba-roja gent d'altres indrets, per la qual cosa l'any 1887 s'incrementà la població, arribant a 1.933 habitants. La construcció de la línia de ferrocarril Flix-Riba-roja-Faió, així com la disminució de la mortalitat infantil va fer que del 1900 al 1920 la població s'incrementés en 398 habitants. La crisi del 1929 i un seguit de males collites feren disminuir la població al 1930 fins a 1.853 habitants. La Guerra Civil del 1936 portà un descens important de la població per baixes en combat i per emigració: 1.511 habitants al 1940. La construcció de l'embassament de Flix el 1945 va fer que la població tornés a experimentar un reflux, passant a 2.034. Va ser durant els cens dels anys 1960 i 1965 quan Riba-roja va arribar al seu màxim de població: 4.186 el 1965. La construcció de la nuclear d'Ascó ajudà a mantenir la població entre els anys 1970 i 1981 al voltant dels 2.000 habitants. A partir del 1986, amb 1.748 habitants, la població experimentà una davallada constant; la manca de planificació econòmica, la situació geogràfica aïllada dels nuclis industrials de Tarragona i Barcelona, les deficients comunicacions (carretera i disminució de la freqüència en el transport ferroviari)... han portat la vila l'any 2009 a una situació preocupant, ja que només un 12% de la seua

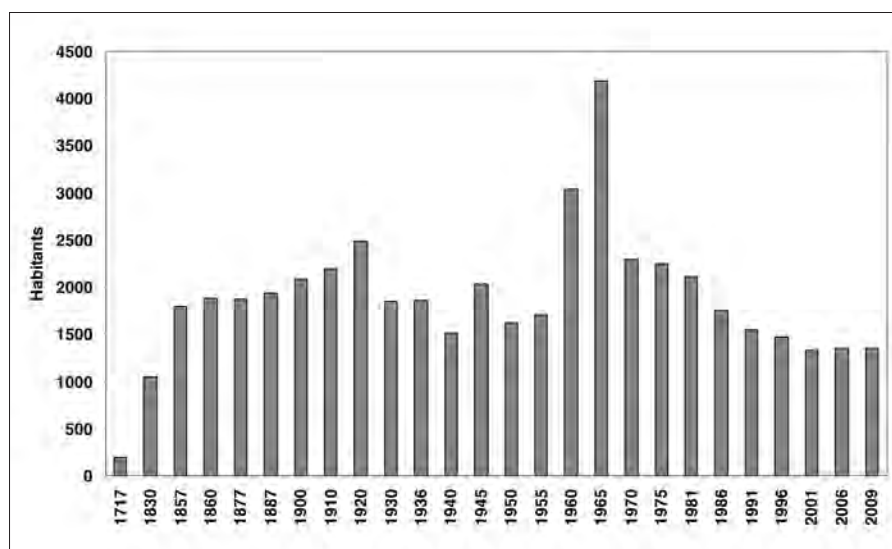

Fig. 6. Moviment demogràfic de Riba-roja d'Ebre des de 1717

població té entre 0 i 17 anys i el 26% és més gran de 65 anys, un dels percentatges més alt de tota la comarca de la Ribera d'Ebre (fig. 7, 8, 9).

Cens electoral (2010): 1.024 electors.

Dades econòmiques: com a la majoria de municipis de la Ribera d'Ebre, la població es dedicava tradicionalment a l'agricultura, però amb la construcció de la presa els anys seixanta, la construcció de la nuclear d'Ascó als setanta, i l'emigració de la població jove, amb el consegüent envelliment de la resident, l'agricultura ha passat actualment a ser una ocupació gairebé simbòlica, atès

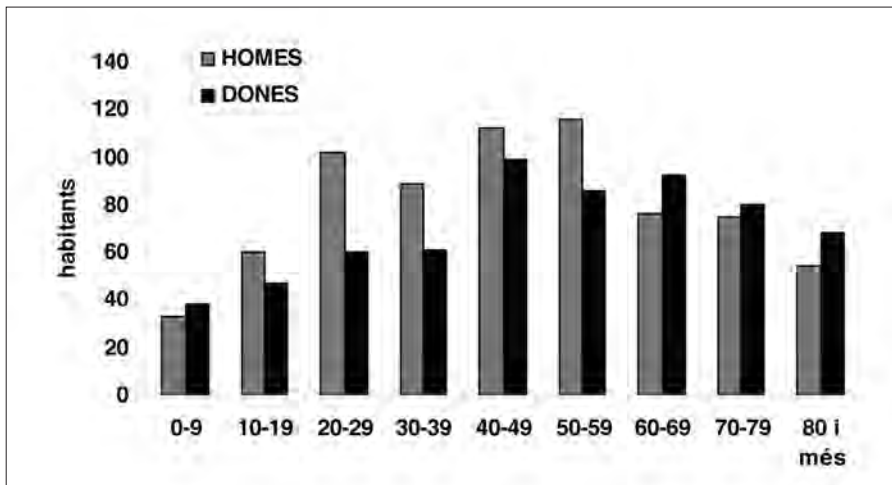

Fig. 7. Distribució de la població de Riba-roja d'Ebre per sexe i edat el 2009

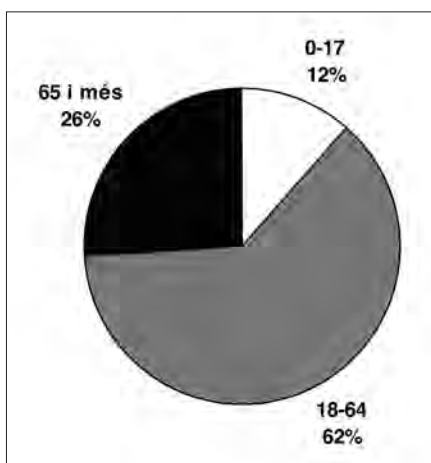

Fig. 8. Distribució de la població de Riba-roja d'Ebre per grups d'edat el 2009

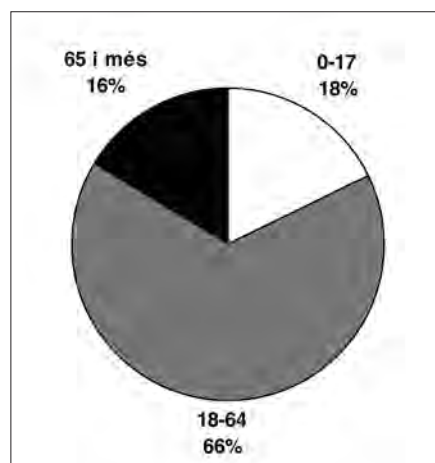

Fig. 9. Distribució de la població de Catalunya per grups d'edat el 2009

que només un 3,3% de la població s'hi dedica (vegeu taula I). Moltes terres de regadiu (fig. 10), que en un temps foren molt productives, i de secà resten improductives, tot i l'esforç que fan molts riba-rojans que treballen la terra a temps parcial combinant les tasques del camp amb la indústria, la construcció i els serveis. Si contrastem les dades de població activa i passiva veiem que només un 34,7% de la població treballa en algun sector d'activitat i un 65,3% resta improductiu perquè o bé tenen més de 65 anys o estan entre 0 i 17 anys. Als anys vuitanta es féu una important inversió en regadius i pràcticament el 22% de les terres conreades eren regades i molt productives; la fruita dolça, l'ametller i l'olivera incrementaren molt la seua producció. En aquella època proliferaren empreses d'emmagatzematge i comercialització de fruita, així com molins d'oli, dels quals van arribar a operar alhora a la població fins a quatre de diferents.

La ramaderia no ha resultat gairebé mai gaire representativa, algunes petites granges del sector porcí, oví i aviram han anat subsistint.

Les activitats industrials radicades al municipi són poc representatives, atesa la poca població que ocupen; es limiten a la central hidroelèctrica (amb una ocupació actual ínfima), la Cooperativa Agrícola (fig. 11), una indústria càrnica i una petita indústria d'oli i de conserves. La major part del 30,1% de la població que es dedica a les activitats industrials ha de traslladar-se a Flix, Ascó, Móra o a altres indrets de les comarques veïnes (vegeu taula I).

Com es pot veure a la taula I, el sector serveis, amb un 45,9%, és el que ocupa més població. Destaca, però, respecte a la resta de la comarca i de Catalunya, en general, l'alt percentatge de població dedicada a la construcció (vegeu taules I i II), la qual cosa pot estar relacionada amb la renovació del nucli de població paral·lela a l'abandó de les cases antigues del nucli històric.

Fig. 10. Séries del marge esquerre de l'Ebre (foto A. Cid, 2010)

Fig. 11. Cooperativa agrícola (2010)

TAULA I. PERCENTATGE DE POBLACIÓ OCUPADA PER SECTORS D'ACTIVITAT (2001)

Activitat	Riba-roja d'Ebre	Ribera d'Ebre	Catalunya
Agricultura	3,3%	12,8%	2,5%
Indústria/energia	30,1%	24,9%	25,2%
Construcció	20,7%	13,2%	10,4%
Serveis	45,9%	49,0%	62,0%
Total ocupació	455	8.198	2.815.126

TAULA II. PERCENTATGE D'EMPRESES I PROFESSIONALS PER SECTORS (2002)

	Indústria	Construcció	Comerç	Serveis	Professionals
Riba-roja d'Ebre	9,1%	19,2%	27,3%	39,4%	5,1%
Ribera d'Ebre	10,4%	16,9%	25,3%	38,2%	9,3%
Catalunya	9,7%	13,0%	19,1%	43,0%	15,1%

Festes i tradicions: Riba-roja d'Ebre celebra la seua Festa Major el dia 24 d'agost, en honor de Sant Bartomeu; té una durada d'uns cinc dies, ja que sol finalitzar per Sant Agustí (fig. 12, 13, 14). Altres festes a destacar són la de Sant Antoni, el 17 de gener, quan es fa la benedicció dels animals i les fogueres pels carrers; la de Santa Agda (fig. 15), festa gran de les dones, el 5 de febrer; la romeria a Santa Madrona es fa el 15 de març; per la Setmana Santa es realitza la processó al Calvari i també la de l'Encontre; la peregrinació a l'ermita de Santa Magdalena de Berrús, el dilluns de Pasqua; les dues Pasqües (Nadal i Reis); la festa de la clotxa l'1 de maig, amb el típic concurs de paelles; la festa

Fig. 12. Exhibició motonàutica durant les festes majors (1985)

Fig. 13. La Jota de Riba-roja; es balla portant una coca (foto D. Puig, 2010)

de Sant Joan, organitzada pels quintos, amb fogueres i el ball de diables; la festa dels quintos que es fa un dissabte del mes de juliol, amb ball; l'aplec de sardanes a l'agost; la festa de Santo Domingo, amb ball...

Fig. 14. Concentració de gegants a Riba-roja (1986)

Fig. 15. Berenar de Santa Agda (2009)

Llocs d'especial interès

— ESSLÉSIA PARROQUIAL DE SANT BARTOMEU: construcció barroca del segle XVIII, acabada el 1789, segons consta sota la creu de Malta de la seua

façana. L'edifici fou fet pels hospitalers; presenta un absis poligonal, transsepte acabat en absidioles poligonals i cúpula sobre el creuer. Sobre la façana del temple s'alça el campanar de planta quadrada, acabat el 1798; abans de la Guerra Civil la torre tenia dos cossos quadrangulars i una vistosa cúpula que era envoltada per la balconada que encara conserva. A les dues arestes laterals del primer cos de la torre hi ha unes figures d'animals imaginaris i a les tres fornitures de la façana s'hi han restituit recentment les imatges: a la central hi ha la Puríssima, a la dreta sant Pere i a l'esquerra sant Pau. La planta té forma de creu; a la dreta hi ha una nau paral·lela a la central i a l'esquerra una altra d'irregular. La cúpula i el cimbori estan ornats amb motllures de guix d'estil rococó. Enfront de l'altar major, al nivell d'un primer pis hi ha el cor. Les obres de restauració que s'han portat a terme recentment a l'interior de l'església han permès trobar pintures murals al presbiteri, a l'altar que ocupa la Mare de Deu de Montserrat i de sant Enric d'Ossó, sota gruixudes capes de pintura blanca.

— **ERMITA DE BERRÚS:** abans de la construcció de l'embassament de Riba-roja estava situada a 50 m snm i a 12 km del poble riu amunt; amb la construcció de la presa havia de quedar sota les aigües i gràcies a la iniciativa de la historiadora i lingüista, filla adoptiva de Riba-roja, Dolors Cabré, va traslladar-se, pedra a pedra el 1968 a la seua ubicació actual a 329 m snm des d'on es domina una magnífica panoràmica del riu i de les terres de la Ribera d'Ebre, Terra Alta i l'Aragó. L'ermita és una capella romanogòtica coberta amb volta apuntada sostinguda per arcs torals apuntats, de pedra, molt junts. No presenta un absis destacat. La porta de la façana és apuntada i té una espadanya de dos ulls sobre la mateixa façana. L'ermita és centre de pelegrinatge i reunió, a l'època de Pasqua, per als veïns de Riba-roja. Els habitants de la Pobla de Massalua i Vilalba dels Arcs també hi acudeixen, però en dates diferents; el motiu d'aquest romiatge s'explica, segons conta la llegenda, perquè unes epidèmies de pesta o paludisme afectaren greument el poble de Berrús i la seua població es veié obligada a traslladar-se a la Pobla, Vilalba i la gran majoria a Riba-roja.

— **PRESA DE RIBA-ROJA:** situada a uns 7 km de la població. La construcció s'inicià al 1961. L'embassament té una superfície total de 20,289 km² a una cota de 73 m snm i una capacitat de 267 milions de m³. L'alçada de la resclosa és de 34 m i la llargada de 662 m. La central entrà en funcionament el 1967. Els voltants de l'embassament han estat declarats espai d'interès natural.

— **ERMITA DE SANTA MADRONA:** situada damunt d'un turó al marge dret de l'Ebre, a uns 105 m snm. L'ermita presenta característiques neoclàssiques. Sobre la porta d'entrada hi ha un escut, treballat en pedra, en el qual hi ha una barca, que recorda la llegenda de la santa. S'hi sol fer un romiatge el diumenge després del 15 de març. Es troba ubicada sobre la base d'un poblament ibèric del s. v i iv aC i que fou abandonat al s.ii-i aC. A uns 200 m al sud-est d'aquest antic poblament i a una cota més elevada es localitzà una necròpolis de la primera edat del ferro, s. VII-VI aC, i sobre aquesta una altra de finals del s. III aC. La panoràmica que es copsa des de l'indret és magnífica: els camps

Fig. 16. *La Garita* (2010)

de regadiu de Senals, la presa, el riu, el poble de Riba-roja i les serres de la Fatarella i d'Almatret, que tanquen tota la plana.

— **ELS CASTELLONS:** situats a la riba esquerra del riu i a uns 150 m snm, al costat de la presa. En aquest indret hi hagué una fortalesa romana relacionada amb els Senals, on hi havia un embarcador. El lloc degué ser reocupat a l'alta edat mitjana, ja que vora del camí que mena als Senals s'hi han trobat tombes excavades a la roca, algunes de les quals, antropomorfes.

— **LA GARITA:** situada a l'entrada del poble, en una elevació del terreny, venint de la Fatarella i prop del camí de Flix. La construcció té tota l'aparença d'una torre de guaita medieval. La visió panoràmica del riu, del poble i de l'entorn és magnífica (fig. 16).

— **POU FORTIFICAT DE CA MANOLO:** situat a la vora del riu al final de la Barvulla, en un espai que va pertànyer a la partida dels Agarsos. Té una construcció d'aspecte fort i massís; una riuada s'emportà la terra que l'envoltava.

— **MOLINS:** a la vora del riu, a la zona de l'actual club nàutic, hi havia el molí de ca Cuto, que era de farina. A la Barvulla hi havia el del Sindicat, que era d'oli. Al carrer de la Palla hi havia el de Trallero, que ja no funciona, i el de ca l'Agna, conegut com el molí de ca Pota, tots dos també d'oli.

— **LA ROCA DE LA CAMPANA:** situada a uns 100 m snm, des d'on podem contemplar magnífiques vistes del poble, del riu i de les muntanyes i valls que envolten el poble. Aquí s'hi troben ubicats els dipòsits d'aigua que abasteixen la població.

— **LO CALVARI:** petit puig al final del carrer del Xiprer i prop de la Roca de la Campana. Hi ha a la part alta d'uns monòlits d'obra, les catorze estacions

del viacrucis, figurades en unes rajoletes pintades en una capelleta; entre aquests monòlits, uns xiprers guarneixen el paisatge tot donant-li un aire molt peculiar (fig. 17).

— LA ROCA DE LA PENA: balcó natural del carrer de la Pena que mira al riu, a les sènies, a la via del ferrocarril i al pont.

— LO CASTELL: situat al costat de la Roca de la Pena, fou construït al s. XII. Fortalesa d'origen islàmic, probablement fou la continuació d'alguna torre de guaita més antiga; unit a aquest va nàixer el poble actual. Amb la reconquesta fou de l'orde del Temple, després passà a la de l'Hospital. Sembla que el castell devia ser una construcció pensada com a habitatge, a més de complir fins militars i de defensa, ja que acollí cavallers coneguts com els d'Entença. Fou destruït durant la guerra dels Segadors, es reconstruí més tard i durant molts anys a la part baixa del castell, des del carrer del Sequer, hi hagué una presó; s'usà com a centre per cobrar impostos i finalment, s'hi instal·là una central de llum per a la població. Darrerament s'ha condicionat l'indret i no presenta l'estat desastrós de les darreres dècades.

— CASC ANTIC: els carrers més antics de Riba-roja són al costat del castell i dins d'una muralla amagada entre les parets de les cases antigues. Els carrers fan pendent i segueixen perpendiculars i horitzontals al riu; són estrets i antigament estaven empedrats amb còdols del riu fent dibuixos, però avui en dia ja no en queda res. De tant en tant, presentaven portals i perxis i sortides dissimulades a l'Ebre. Els edificis pertanyents a la gent benestant eren propers a la muralla i al castell i tenien contraforts; els que hi ha al carrer del Sol i al costat de la plaça de l'Església, carrer de l'Església i la mateixa església, estan datats de la segona meitat del s. XVIII. Els carrers més antics de la vila eren

Fig. 17. Lo Calvari (2010)

el carrer de les Voltes, el de l'Església, el del Calvari, el de les Eres, el de les Casetes, el del Portal, el de la Pena i el de Sant Roc. Actualment, bona part del nucli antic presenta un lamentable estat ruïnós.

— **AJUNTAMENT:** edifici molt gran, la construcció del qual s'inicià a començaments del s. xx. En un principi tenia una planta baixa on hi havia les escoles, magatzems i patis als laterals, al primer pis el despatx de l'alcalde i del secretari, la sala de sessions i dependències diverses. Amb el pas dels anys l'edifici s'ha anat reformant i adaptant a les necessitats del moment. La ubicació, a la plaça de la Vila, i la magnitud de l'edificació li donen un aire imponent i majestàtic que embelleix l'entorn.

— **EMBARCADOR CLUB NAUTIC:** bonic indret situat als marges del riu Ebre i sota el pont nou que travessa el riu. A l'embarcador hi ha una ampla esplanada, protegida per l'ombra dels xops, oms i àlbers des d'on es pot iniciar una passejada pel riu, gaudir de la natura o practicar esports nàutics com el piragüisme, la motonàutica o fruit amb la pesca.

Moviment Associatiu: la Societat Recreativa La Llum del Dia, fundada el 1921, la Comunitat de Regants, el club de caça La Unió, el club de pesca La Carpa, el club de Petanca, l'Associació de Dones de Riba-roja, l'Associació Cultural Los Músics, l'Associació Cultural Les Veus de Riba-roja (fig. 18) i l'Associació de Jubilats.

Serveis: Riba-roja disposa d'un magnífic complex esportiu municipal amb piscines (fig. 19), pistes de tennis, una pista poliesportiva coberta i un camp de futbol; també té una biblioteca municipal adherida a la xarxa de biblioteques de la Generalitat, un casal d'avis, un consultori mèdic municipal amb metge

Fig. 18. L'Associació Cultural les Veus de Riba-roja (foto D. Puig, 2010)

Fig. 19. Piscines municipals (2010)

i ATS, una farmàcia, un servei d'urgències de l'Àrea Bàsica de Salut de Móra la Nova i de l'Hospital Comarcal de Móra d'Ebre, el Col·legi d'Educació Infantil i Primària Sant Agustí (fig. 20), una cooperativa agrícola amb molí d'oli, càmpings, un hotel, cases rurals, el servei de navegació fluvial Badia Tucana, i nombrosos comerços que contenen amb renom arreu de la comarca per la qualitat dels seus embotits i pastissos (vegeu plànol de la població a la fig. 21).

Cognoms més comuns a Riba-roja d'Ebre: Aguilà, Alabart, Andreu, Arbolí, Busom, Castellví, Cervelló, Garcia, Gironés, Griso, Munté, Piñol/Pinyol, Puig, Sabaté...

BIBLIOGRAFIA

BELARTE, M.C.; NOGUERA, J. (2007): *La necròpolis protohistòrica de Santa Madrona*. Institut Català d'Arqueologia Clàssica, Tarragona.

Berrús, 25 anys (1993). CERE i Consell Local de Cultura de Riba-roja d'Ebre. Móra d'Ebre.

BIARNÉS, C.; CID, J.S. (1984): *Guia de la Ribera d'Ebre*. Ed. Llibreria de la Rambla, Tarragona.

BOFARULL, M. (2002): *Origen dels noms geogràfics de Catalunya. Pobles, rius, muntanyes*. Cossetània Edicions, Valls.

CABRÉ MONTSERRAT, D. (1985): *Riba-roja d'Ebre i el seu terme municipal*. Llibreria Adserà, Tarragona.

CABRÉ MONTSERRAT, D. (1993): *Sant Enric d'Ossó i la seva vinculació a Riba-roja d'Ebre*. Consell Local de Cultura de Riba-roja d'Ebre, Móra d'Ebre.

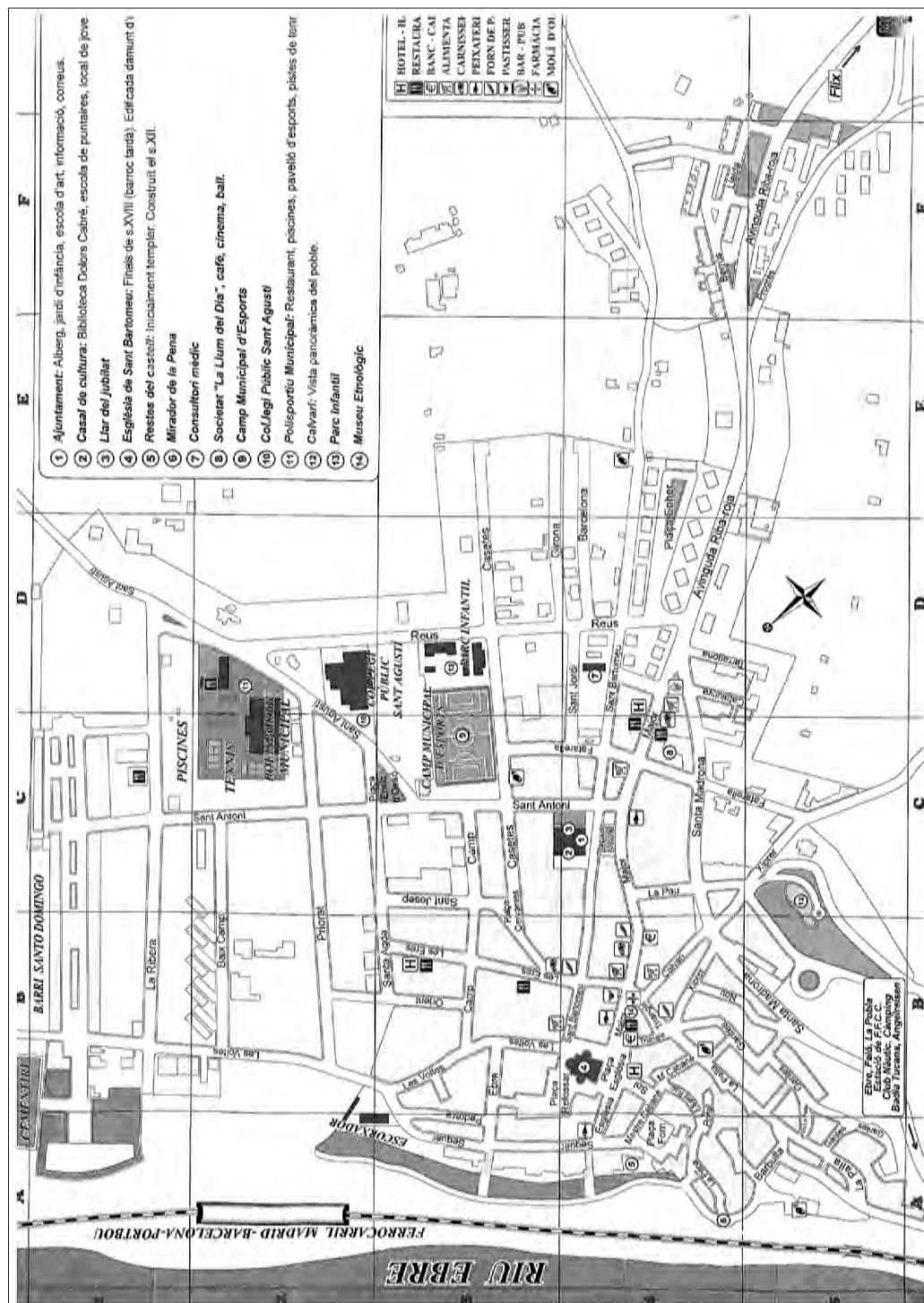

Fig. 21. Plànol general del nucli urbà de Riba-roja (Ajuntament de Riba-roja d'Ebre)

Fig. 20. Col·legi públic d'educació infantil i primària Sant Agustí (2010)

CASADÓ, V. ANGUERA, M. (2010): "Espais naturals de Riba-roja d'Ebre". Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre. *Miscel·lània del CERE*, 21: 45-92.

CID, M.M.; CID, J.S. (1994): *La Ribera d'Ebre*. Col·lecció Les Comarques de Catalunya, 31. Dissenys Culturals, Barcelona.

El salto de Ribarroja (1973). Empresa Nacional Hidroeléctrica del Ribagorzana, SA.

Gran geografia comarcal de Catalunya (1985). Vol. 7, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

Altres fonts

Ajuntament de Riba-roja d'Ebre: www.riba-roja.altanet.org

Enciclopèdia Catalana: www.enciclopedia.cat

Institut Cartogràfic de Catalunya

Institut d'Estadística de Catalunya: www.idescat.cat

Oficina del Censo Electoral, INE

Sistema d'Informació d'Administració Local: www.municat.net:8000

Wikipedia: ca.wikipedia.org/wiki/Escut_de_Riba-roja

MONTSERRAT ANGUERA TERRÉ

VICENT CASADÓ BURILLO

Membres de la Junta Directiva del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre

Equip editorial de la Miscel·lània del CERE